

folk i fjellet for om mulig å finne Peter. Heller ikke da lyktes det. Men straks etter kom Beret Midtaune over ham da hun gjettede kreaturene borte i Hultdalen i østlig retning fra den alminnelige trafikkvei over fjellet. Han hadde altså tapt retningen, kreftene sviktet og således satt livet til. Det viste seg at han hadde satt seg ned, helt utkjørt selvfølgelig, ordnet seg med pipe og tobakk og dermed sannsynlig sovnet inn. Han ble gravlagt ved Haltdalen kirke.

Peter Pedersen Græslimo var i sin ungdom og velmakt en langt mer enn alminnelig uforferdet og flink jeger, og mangt et vilt falt for hans treffsikre skudd.

Den tydaling — man i allefall har kjenskap til — som har vært med på å felle det største antall bjørner, 19 stykker, er Peter. Han levde i tida 1805—1884. Hans høyeste ønske var å kunne felle den tyvende, men den glede oppnådde han ikke. Hvor mange av her nevnte antall bjørn falt for Peters munnladningsrifles vites ikke, men all synsynlighet tilsier det var de fleste, som den første-klasses, uforferdede jaktmann han var. En bjørn felte Peter under en ganske snurrig omstendighet. Han hadde fått teften av bjørnen, og under en slik situasjon er jo jegerens nerver og sener spente til det ytterste. Men tross da treffer det at naturen melder sine krav. Det traff seg slik også for Peter, han måtte «løse buksa» som det heter. Mens han satt i denne positur, kom bamsen farende forbi, men skytteren lot seg ikke bløffe, han tok børsa han hadde liggende ved siden av seg, og med et velrettet skudd lå bjørnen der. Peter skaut altså bokstavelig talt med buksa ned på helene.

De som ønsker nærmere kjennskap til bjørn og bjørnejakt i Tydal og Selbu på Peter Græslimos tid henvises til den beretning Selbu og Tydal historielag utgir herom. Man vil her komme til full forståelse av at det var ikke bare uskyldige «grastasser» man hadde å gjøre med.

STEDSNAVNS-TOLKINGER FOR PÅSKE-
SKILØPERNE FRA TRONDHEIM
OG TRØNDELAG

Av Ragnvald Iversen

Det er ikke egentlig med noe lett hjerte jeg gir meg i kast med den oppgave å forklare noen av de navn påske-skiløperne fra Trondheim og Trøndelag møter på kartene over de områder de mest ferdes i. Den som vil gi seg av med tolking av stedsnavn blir nemlig stilt overfor tre krav som det ikke alltid er så lett å fylle. For det første bør han prinsipielt ha eldre, mer primære skriftformer av navnet å støtte seg til — helst så gamle at de går tilbake helt til middelalderen.

For det andre bør han ha et inngående kjennskap til *dialekten*, både ordforråd og lydforhold, på det geografiske område det er tale om. Og for det tredje bør han være like kjent med *terrengforholdene* som med innholdet i sine egne lommer.

I dette tilfelle blir vi likevel nødt til å gå på akkord med den ideale fordring (for å bruke et Ibsen-ord). Gamle navneformer fra middelalderen fins bare unntaksvis ved *terrengnavn*. De *dialekter* det her gjelder, kjenner jeg for min del bare i store drag. Og hva endelig det tredje kravet vedkommer, så har jeg nok

ferdes noe i alle de trakter det her er tale om; men det mangler en god del på at jeg har den omfattende topografiske detaljkunnskap som en navnetolker i våre dager bør ha.

Konsekvensen av dette må da bli at vi får gå varsomt fram, med tanke på at det er noe utrygg grunn vi trår på her. Det er aldri verdtt å strekke seg lenger enn skinnfellen rekker. —

Starter vi da på vår vandring sørfra, så får vi først å gjøre med stedsnavn som knytter seg til Røros-traktene. Hva betyr så navnet Røros? Siste delen av denne sammensetningen er, som vi skjønner, det vanlige ordet os «elvemunning»; førsteleddet representerer sikkert elvenavnet Røa, som i gno. rimeligvis har hatt formen Røyðr, et ord som lever i beste velgående den dag i dag, i formen «røyr» eller «rør» som navn på en fiskeart av laksefamilien; elvenavnet Røa hører altså til samme type som Lakselv (i Finnmark), Sikelva (i Solør), osv. Et tilsvarende grunnlag har navnene Rugldalen og Ruglsjøen, knyttet til elvenavnet Rugla, som bokstavelig betyr «den vaklende»; det må da sikte til at elveløpet går «viljeløst vimrende, ved ej hvorhen» (for atter å sitere Ibsen) — dvs. i så mange svinger og kroker at det liksom ikke kan bestemme seg for hva retning det vil ta. Et tredje elvenavnet har vi i Søa, som renner gjennom Sødalen; til grunn ligger en primær-rot som vi har i gno. sjóða «koke, syde», der nest «bruse, suse». — Et helt annet navnegrunnlag, nemlig sammensetninger med personnavn, har vi å gjøre med i stedsnavn som Sevadalen (til det gamle mannsnavnet Sigvat); Pellevollen (der Pelle er en svensk kjælenavsform til Per); Saksgården til det gamle mannsnavnet Saxe; Kokkvollen (til det tyske familienavnet Koch — en stiger Adam Koch er omtalt omkring år 1700); like ens Florvollen, knyttet til familienavnet Flor, kjent som navn på hytteskrivere ved Rørosverket alt på 1600-tallet. Latinsk opphav har første sammensetningsledd i stedsnavnet Kvintushøgda; det henger sammen med kongenavnet Christianus Quintus (altså Chr. V), brukt som navn på en gruve ved Rørosverket. — Av gårdsnavn tar vi til slutt med det interessante Sulus ved Aursundsjøen; det går rimeligvis tilbake på gno. sáluhus «herberge», og tyder da på at det i

gammel tid har gått en ferdselsvei langs nordbredden av Aursunden over til Herjedalen.

Dette var da noen navn fra Røros-traktene. Så tar vi sjumilstøvlene på, og stiger over fjell og daler til Trollheimen. (I parentes sagt går dette navnet tilbake til omkr. 1880, og skyldes den kjente trønderen Håkon Løken — liksom navnet Jotunheimen tidligere var blitt skapt av bergstudent Keilhau og dikteren Vinje.) Navnet Trollheimen må også sies å høve godt, ettersom ikke mindre enn fire av fjelltoppene her heter Trollhetta. Av andre fjell i dette område kan nevnes Svahø; første sms.ledd her er substantivet sva «naken bergflate eller bergskråning»; andre-leddet er ordet hø «rundaktig fjelltopp» (kanskje best kjent som mellomledd i navnet Galdhøpiggen). Det er altså, kan vi si, et rent deskriptivt eller beskrivende navn. Et helt annet grunnlag har fjellnavnet Okla; det hører til den over lag vanlige navnetypen der grunnlaget er en sammenlikning — i dette tilfelle altså med en ankel. Et annet navn som også hører hit, er Kvangrøhusen, der siste sms.leddet er haus «hodeskalle»; første delen er en sammensetning av plantenavnet kvann (Archangelica) og en avledning av verbet gro; hele navnet rommer altså dels et særmerke ved formen av fjellet (hodeskalle), dels et karakteristisk element i vegetasjonen på det. Det siste finner vi igjen i navnene Jølfjell, Jøldalen og Jøla (som elvenavn); i alle fall tenker de lærde seg at vi også her har å gjøre med et vegetasjonsnavn, idet grunnordet kan være plantenavnet jol (Angelica silvestris). Det samme er sikkert tilfellet med Kongensgrøfjellet; første sms.ledd her har ikke noe med «konge» å gjøre, men representerer plantenavnet kong, dvs. bergmynte (Origanum vulgare). — Av vassdragsnavn må vi ta med Gjeviltvatnet; første-leddet her må vel henge sammen med verbet gefa, og karakteriserer da vassdraget som «det givende», det som gir rikelig med fisk. Ikke så lett å tyde er elvenavnet Folla (som også fins m. a. st.); men Sophus Bugge har kanskje rett når han tolker det som «den brede, den som danner en bred Flade». — Av gårdsnavn kan nevnes Drugudal og Drugubakken; her er det primære element elvenavnet Drugu, en sekundær dialektform av et gno. *Draga,

til substantivet drag, brukt om et lite dalstrøk (det samme som vi har i et myrdrag f. eks.). — Av sæternavn finner vi Rolsjord-sætrene ved Gjevilvatnet; de har nok fått sitt navn etter bureiseren, som må ha hett Rolv. Til samme type hører gårdsnavnet Ålbu, der første-leddet er en sekundær form av navnet Ole.

Så tar vi atter sjumils-støvle på og gjør et rekordhopp nordover mot Sylene. Dette navnet trenger jo ingen forklaring; og det samme gjelder Ramfjellet — det er jo tydelig at det betyr det fjellet der ravnene gjerne holder til. Zoologien kan også være representert i fjellnavnet Ruten; det er i alle fall ingenting i veien for at det kan være bestemt form av gno. hrútr «saubukk», og altså være en parallell til fjellnavnet Geita (som fins fl. st.). Vanskeligere å tolke er navnet Storkluken; Sophus Bugge tenkte seg at det kunne henge sammen med et angelsaksisk ord som rett og slett betyr «berg». Et typisk sammenlikningsnavn har vi i Bustvola; 1. ledd her er nemlig gno. bust «takrygg», 2. ledd et dialektord vōl eller vōlǫ (som bare fins i Trøndelag og Østerdalen) brukt om en bergrygg; tilsammen altså = Takryggberget. Et fjellnavn som også fins a. st. er Blååkkleppen, dvs. «den lyse fjellknatten». — Av elvenavn merker vi oss Heina; grunnlaget for dette navnet må vel være at det fins hein eller brynestein i bergsidene langs elveløpet. For seg står det avstikkende navnet Ekornåa — ekornet holder vel ikke til i åer? Forklaringen må være at vi her har å gjøre med et såkalt reduktivt navn, dvs. en sammensetning der et mellomledd er falt ut (det er jo det som er tilfellet f. eks. med et ord som «brannsjef» istf. «brannkorpssjef», eller «sportsforretning» istf. «sportsartikkelforretning», osv.); Ekornåa skulle altså egentlig hete Ekornliåa, e. l. Et annet ånavn er Sankåa; det må rimeligvis tolkes som den åa som går gjennom myrlende (vi finner samme navnet også på svensk side). Av andre vassdragsnavn bør vi kanskje ta med Svensklegertjønnå, enda om det ikke trenger noen språklig forklaring, ettersom det jo har historisk grunnlag, med sitt triste minne om alle Armfelts ihjelfrosne soldater under tilbaketog i 1718. Et annet tjernnavn er Råvåtjønnå; det kan bety «Strimmel-tjernet», men bare dersom det stemmer med de «lokale forhold»

(for å tale med boktrykker Aslaksen hos Ibsen), dvs. dersom tjernet er langt og smalt; er ikke dette tilfellet, lar det seg også gjøre å tolke navnet som «Skrapptjernet» — et navn som vi har mange paralleller til. Et typisk sammenlikningsnavn kan vi ellers ha i Honktjønnå, men bare under den forutsetning at tjernet har en form som minner om en grytehank.

Til slutt tar vi her også med et par særmerkte sæternavn, som jeg har vært så heldig å kunne drøfte muntlig med professor Magnus Olsen, vår største autoritet som stedsnavnstolker. Det første av disse navn er Binnstikkvollen; siste delen av navnet er jo klar nok — men hva er Binnstikk-? Ja, her blir det nettopp spørsmål om å kjenne ordbruken i dialekten: dersom det i dialekten fins — eller har funnes — et ord som «bindestikke» (i ekte trøndsk uttaleform «bin̄stikk»), så skulle navnet bety så mye som «Strikkepinn-vollen». Det måtte da være et halvveis skjemtende eller spøkende navn for en plass der sætertausene brukte å sitte når de lot strikkepinnene (og skravla) gå. På noe tryggere grunn står vi når vi skal prøve å forklare sæternavnet Spaklarslivollen; første delen av dette visst enestående navnet må vel romme mannsnavnet Lars — men hvorfor ble han kalt Spaklars? Det må vel være fordi han var spak, dvs. «stilferdig, rolig» (denne betydning har adjektivet spak både i gno. og i nyno. målføre); tilleggsordet forteller altså noe om et karakterdrag eller «atferdsmønster» hos denne karen.

Ja, nå spør det da om vi har truffet det rette ved alle disse navneforklaringene, eller om vi har vært liksom ukritiske som den svenske lærde Olof Rudbeck på 1600-tallet. Han kom med så mange luftige navnetolkinger at Ludvig Holberg ikke kan dy seg for å drive litt gjøn med ham i en av sine epistler, der han ironisk skriver: «Jeg haver udfundet og blant andet klarligen kand bevise at den trojanske krig blev ført udi Norge, og at Troja er det samme som Trondhiem.»